

## ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “เสรี — อิสระ”

คำว่า **เสรี** เป็นคำภาษาบาลี อ่านตามภาษาบาลีว่า **เส - รี** แปลว่า **อิสระ**, พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา แสดงเสรี ไว้ ๒ อย่าง คือ บุคคลเสรี กับ ธรรมเสรี โดยที่ บุคคลเสรีนั้น หมายถึงบุคคลผู้เป็นอิสระจากกิเลส สูงสุดคือพระอรหันต์ ไม่มีกิเลสใดๆ เกิดขึ้นอีกเลย ถ้าเป็นพระอริยบุคคลในระดับรองๆ ลงมา ก็เป็นอิสระจากกิเลสที่ท่านดับได้แล้ว กิเลสใดๆ ที่ท่านดับ ได้แล้วจะไม่เกิดขึ้นอีกในสังสารวัฏฏ์ ส่วนธรรมเสรีนั้น หมายถึงธรรมที่ทำให้ถึงความเป็นบุคคลเสรี คือ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ อันเป็นธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งการตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง มีสติปัญญา ๔ เป็นต้น จะขาดปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูกตั้งแต่ต้นไม่ได้เลย และบางนัย แสดงธรรมเสรี ได้แก่ โลกุตตรธรรม ๙ ซึ่งเป็นธรรมที่พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เป็นธรรมที่เป็นไปในฝ่ายดับทุกข์ดับกิเลส ได้แก่ มรรคจิต ๔ ผลจิต ๔ และพระนิพพาน ตามข้อความดังนี้

### พระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิกาย เล่ม ๖๗ - หน้าที่ ๕๓๕

ชื่อว่า เสรี ได้แก่ เสรี ๒ อย่าง คือ ธรรมเสรี ๑ บุคคลเสรี ๑

ธรรมเสรี เป็นไฉน สติปัญญา ๔ สัมมัตถิยา ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ ชื่อว่า ธรรมเสรี

บุคคลเสรี เป็นไฉน บุคคลใดประกอบด้วยธรรมเสรีนี้ บุคคลนั้นท่านกล่าวว่า บุคคลเสรี.

### พระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิกาย เล่ม ๖๗ - หน้าที่ ๖๖๖

จริงอยู่ โลกุตตรธรรมทั้งหลาย ชื่อว่า เสรี เพราะไม่ไปสู่อำนาจของกิเลส และบุคคลชื่อว่าเสรี เพราะประกอบด้วยโลกุตตรธรรมเหล่านั้น.

-----

แต่ละคนก็เป็นแต่ละหนึ่ง ว่าโดยสภาพธรรมแล้ว ก็ไม่พ้นไปจากความเป็นไปของ สภาพธรรม กล่าวคือ จิต (สภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์) เจตสิก (สภาพ ธรรมที่เกิดประกอบกับจิต) และ รูป ครอบงำได้ยังไม่ดับพิษเชื้อของกิเลส อันเป็นกิเลสที่ละเอียด ที่จะต้องถูกดับด้วยอริยมรรค (โสดาปัตติมรรคถึงอรหัตตมรรค) ย่อมเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กิเลสชั้นที่ กลุ้มรุมจิต เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ และถ้ามีกำลังกล้า ก็สามารถล่วงเป็นทุจริตกรรมประการต่างๆ มีการ ประทุษร้ายต่อผู้อื่น เป็นต้น และเป็นที่น่าพิจารณาอีกว่า แต่ละบุคคลสะสมกิเลสมามาก เพราะความ เป็นปุถุชนผู้หนาแน่นไปด้วยกิเลส ซึ่งได้สะสมมาอย่างเนิ่นนาน เมื่อได้ศึกษาพระธรรมแล้ว ก็จะค่อยๆ เห็นว่าแต่ละขณะที่เป็นไปในแต่ละวันนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นไปด้วยโลภะบ้าง โทสะบ้าง หรือ ถ้าไม่เป็นโลภะหรือโทสะ ก็เป็นโมหะ ตลอดเวลาที่จิตไม่เป็นการให้ทาน ไม่ได้เป็นไป ในการรักษาศีล และไม่มีการอบรมเจริญปัญญา จากการพึงธรรมบ้าง สนทนาธรรมบ้าง เป็นต้น จิตก็จะเป็นอกุศลโดยส่วนใหญ่

จึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด ที่อภุศลจะเกิดขึ้นเป็นไปตามการสะสมของแต่ละบุคคล ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง อาจจะติดข้องมากๆ ก็ได้ อาจจะโกรธมากๆ ก็ได้ เพราะยังไม่ได้ดับกิเลสนั่นเอง พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความเป็นจริงของสภาพธรรมได้ว่าธรรมเกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยจริง ๆ

ตราบใดก็ตามที่ยังมีกิเลส ถูกกิเลสกลุ้มรุมครอบงำจิตใจอยู่ ย่อมไม่ใช่บุคคลผู้เป็นอิสระจากกิเลส เพราะยังเป็นไปตามอำนาจของกิเลส ตามการสะสมของแต่ละบุคคล และแน่นอนว่าตราบใดที่ยังไม่สามารถดับกิเลสใดๆ ได้ ก็ยังไม่พ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิด ยังไม่พ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง

เพราะฉะนั้นแล้ว กิเลสที่มีมาก จะเป็นอิสระจากกิเลสได้ ก็ต้องด้วยปัญญา อย่างเช่นพระภิกษุในสมัยพุทธกาล บางรูปเกิดความติดข้องเป็นอย่างมาก พอได้เข้าเฝ้าฟังพระธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยบารมีที่ตนเองได้สะสมมา ทำให้ได้ประจักษ์แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง บรรลุธรรมขั้นสูงสุด ถึงความเป็นพระอรหันต์ ดับกิเลสทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้น หรือบางรูปโกรธง่ายมาก ใครทำอะไรให้หน่อยก็โกรธ ขัดเคือง ไม่พอใจ แต่พอได้ฟังพระธรรมจากพระองค์ ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล ดับความโกรธได้อย่างเด็ด ไม่มีความโกรธทุกระดับเกิดขึ้นอีกเลย และในที่สุดแล้ว ก็จะบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์ ห่างไกลแสนไกลจากกิเลสโดยประการทั้งปวง นี่คือประโยชน์ที่เกิดจากการได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงที่จะเป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูก เป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลส จนกระทั่งสามารถดับได้ในที่สุด ดังนั้นจึงขาดการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมไม่ได้เลยจริงๆ ประโยชน์ของการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เพื่อให้พระธรรมขัดเกลากิเลสในจิตใจของตนเองให้เบาบาง แล้วผลแห่งการเจริญปัญญาจะทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนเอง ด้วยการเห็นโทษของกิเลสทั้งปวง มีโลภะ โทสะ โมหะเป็นต้น ตามความเจริญขึ้นของปัญญา เพราะปัญญาเท่านั้นที่จะสามารถละลายและดับกิเลสได้อย่างเด็ดขาดในที่สุด ทำให้เป็นบุคคลเสรี คือบุคคลผู้เป็นอิสระจากกิเลสได้อย่างแท้จริง ไม่ต้องเป็นทาสของกิเลสใดๆ อีกเลย.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : [www.dhammadhomefellowship.com](http://www.dhammadhomefellowship.com), โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]